

УДК: 657.47:631.1

Данилевська Ю.М.,

Мельянкova Л.В., к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів та
природокористування України

КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІКУ ДОХОДІВ

Статтю присвячено питанням контролю операцій з обліку доходів.

Ключові слова: облік, контроль, доходи, фінансові результати.

Danylevska Yu., Meliankova L.

CONTROL OPERATIONS REVENUE ACCOUNTING

The article is devoted the questions of question of control of operations from accounting of incomes.

Keywords: account, control, profits, financial results.

Данилевская Ю.Н., Мельянкova Л.В.

КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦИЙ ПО УЧЕТУ ДОХОДОВ

Статья посвящена вопросам контроля операций по учету доходов.

Ключевые слова: учет, контроль, доходы, финансовые результаты.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Контроль є системою постійного спостереження і перевірки роботи підприємства, однією із основних функцій управління. Він використовується в цілях оцінки обґрунтованості прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилення і несприятливих ситуацій, своєчасного інформування керівництва для ухвалення рішень по усуненню, зниження ризиків його діяльності і управлінню ними. У сучасних умовах господарювання контроль може збалансувати та захистити інтереси держави, населення та суб'єктів господарювання, зокрема в частині обліку доходів.

Ефективність і надійність функціонування існуючої системи контролю потребує повнішого інформаційного забезпечення та подальшого вдосконалення.

Данилевська Ю.М., Мельянкova Л.В.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню питань контролю операцій з обліку доходів присвятили свої праці багато вчених, зокрема М. Т. Білуха, Г. В. Булкот, Н. Г. Виговська, Н. І. Дорош, Є. В. Калюга, Г.І. Кіндрацька, Р. О. Костирко, Л. В. Нападівська, В. С. Рудницький, Б. Ф. Усач, В. М. Яценко та інші.

Цілі статті. Вивчити питанням контролю операцій з обліку доходів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Контроль необхідний для забезпечення достовірної оцінки певної ситуації та покликаний створити умови для внесення коригувань до запланованих показників розвитку як окремих підрозділів, так і всього підприємства в цілому. Виходячи з цього, контроль є одним з головних інструментів розробки і прийняття управлінських рішень. Саме це і забезпечить, в свою чергу, нормальне функціонування підприємства і досягнення поставлених ним цілей.

Академік М.Г. Чумаченко вважав, що завдання контролю виконує не облік за допомогою його процедури, а конкретні працівники, яким визначаються ці роботи не бухгалтерським обліком, а наукою управління [5].

При перевірці доходів підприємства основними завданнями є:

- дотримання положень облікової політики в частині обліку доходів;
- перевірити свідоцтва платника податку (платника єдиного податку, платника ПДВ тощо);
- наявність доходів від здійснення господарської діяльності;
- дотримання договірних зобов'язань перед покупцями (замовниками);
- визначити види діяльності, що здійснюються на підприємстві, та наявність дозволів на їх здійснення;
- встановити відповідність відображення сум доходів на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових
- реєстрах та звітності відповідно до наявних первинних документів;
- перевірити правильність оцінки доходів відповідно до вимог П(С)БО та ПКУ;
- встановити повноту та своєчасність відображення інформації в податковій звітності та узгодження з фінансовою [1].

Методичні прийоми контролю операцій з обліку доходів потребують застосування методів обстеження діяльності, об'єктів підприємства, визначення доходів, їх зіставлення з витратами та обґрунтування доходів на підставі розрахунково-економічних розрахунків.

При перевірці в першу чергу необхідно вивчити об'єкти діяльності, які формують доходи від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та надзвичайні доходи. Контролю підлягають: доходи від реалізації, інші операційні доходи, доходи від участі в капіталі, інші доходи, надзвичайні доходи та фінансові результати.

Спочатку перевіряють правильність визначення прибутку (збитку) за даними “Звіту про фінансові результати”. У зв'язку з цим обґрунтовують достовірність статті “Дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)”, де відображається загальний дохід (виручка) від її реалізації (без врахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з їх продажу). Потім перевіряють достовірність визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), що визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

У складі доходів від операційної діяльності знаходяться також доходи від оперативної оренди активів, операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів (крім фінансових інвестицій). У зв'язку з цим ревизор перевіряє правильність визначення цих доходів, що потребує застосування розрахунково-аналітичних прийомів контролю. На підставі перевірки даних визначення доходу від операційної діяльності перевіряють правильність визначення прибутку (збитку) від цієї діяльності, що являє собою алгебраїчну суму валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших.

Також завданням контролю доходів та фінансових результатів є оцінка динаміки показників формування прибутку, обґрунтованості фактичної величини утворення і розподілу прибутку; виявлення і вплив різних факторів на величину прибутку; оцінка можливих резервів подальшого зростання прибутку на основі оптимізації обсягів виробництва і витрат. Досліджуючи загальні фінансові результати діяльності підприємства, контроль визначає конкретні напрями поглиблення аналізу факторів, що впливали на формування прибутків (збитків) та їх тенденцію на майбутню діяльність підприємства.

Поряд із перевіркою прибутку (збитку) від операційної діяльності перевіряють достовірність визначення доходу від участі в капіталі (отриманого від інвестицій), інших фінансових доходів, що отримані від дивідендів, відсотків та доходів, що одержані від фінансових інвестицій, а також від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства. Отже, особливу увагу під час ревізії звертають на правильність визначення статей надзвичайних доходів і надзвичайних витрат (невідшкодованих збитків від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо), включаючи затрати цих витрат (за винятком сум страхового відшкодування та покриття витрат за рахунок інших джерел), прибутки і збитки від інших подій і операцій, які відповідають визначенню цих надзвичайних подій. Зміст і вартісна оцінка доходів або витрат від кожної надзвичайної події розкриваються на підставі додатків до фінансових звітів. Перевірка достовірності визначення прибутку від усіх видів діяльності підприємства обґрунтовується перевіркою алгебраїчної суми прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, податку з нього та надзвичайного збитку. Потім дані “Звіту про фінансові результати” співставляють із даними відповідних рахунків. Зокрема, сальдо, що визначено в кінці року за такими рахунками: 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інші операційні доходи”, 90 “Собівартість реалізації”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”, переносять на рахунок 79 “Фінансові результати” (субрахунок 791 “Результати основної діяльності”). Процедури перевірки показників доходу від реалізації готової продукції розглядають у зв'язку з її собівартістю. Зокрема, необхідно дослідити правильність розрахунку фактичної собівартості реалізованої продукції, а також перевірити правильність списання витрат на дебет рахунка 901 “Собівартість реалізованої готової продукції”. Виявлені незаконні списання на цей рахунок різних витрат, нестач, дебіторської заборгованості повинні під час ревізії корегуватися з метою правильного відображення доходу від реалізації цих господарських операцій.

На фактичний розмір доходу від реалізації продукції значною мірою впливають її обсяг, собівартість, система ціноутворення, ставки податку на додану вартість, якість і структура реалізованої продукції. В зв'язку з цим під час ревізії потрібно перевірити, як вплинув кожен

фактор на розмір доходу від реалізації, що потребує використання розрахунково-аналітичних методичних прийомів контролю.

Особливу увагу необхідно приділити також перевірці надзвичайних доходів і витрат. Для цього потрібно перевірити правильність визначення сальдо за рахунком 75 “Надзвичайні доходи” та сальдо за рахунком 99 “Надзвичайні витрати” і перенесення сальдо цих рахунків на рахунок 79 “Фінансові результати” (субрахунок 794 “Результати надзвичайних подій”).

Узагальнення результатів контролю операцій з обліку доходів потребують систематизації, ґрунтування виявлених порушень та недоліків, складання часткового і проміжного актів контролю та відображення цих порушень і недоліків у відповідному розділі акту.

Висновки. Ефективність контролю операцій з обліку доходів підприємства залежить від здатності вирішувати поставлені завдання і забезпечувати захист підприємства від можливих ризиків, незалежністю системи внутрішнього контролю в структурі управління підприємством.

1. Дерій В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю : монографія / В. А. Дерій.–Тернопіль: ТНЕУ, “Економічна думка”, 2009. – 272 с.
2. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією к.е.н., проф. М.Д. Корінька. – Фастів: “Поліфаст” 2006 – 440 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV // Бухгалтерський облік на підприємствах АПК (посібник по застосуванню нормативних документів). / За ред. П.Т. Саблука – К.: ІАЕ, 2001. – 478 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” // Бухгалтерський облік на підприємствах АПК / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2001 . – 478 с.
5. Чумаченко Н.Г. Экономический анализ и управление производством. – К.: 1969.